

en het organisch karakter van al deze wondere feiten in het licht te stellen. Heel de Schrift predikt de eenheid Gods, dat is de eenheid van den God der natuur en van den God der genade, en kandaarom schepping en herschepping, niet dualistisch scheiden, maar bindt ze altijd organisch en harmonisch saam. Dien samenhang op te sporen en aan te wijzen, behoort daarom tot de taak der theologische wetenschap. Maar zij zou hare roeping miskennen en hare bevoegdheid te buiten gaan, wanneer zij uit dit verband en deze analogie van natuur en genade tot de identiteit van beide besloot, of ook met het mysticisme de natuur aan de genade of met het rationalisme de genade opofferde aan de natuur. De voorwaarde, waaronder, en de wijze, waarop eene gebeurtenis plaats grijpt, is toch iets gansch anders, dan de oorzaak, waaruit ze voortvloeit en de inhoud, dien zij bevat. In natuur en geschiedenis, in het physische en het psychische leven, in verstand en wil, in schepping en herschepping zijn het niet in de eerste plaats de wetten, maar de *krachten*, die onderscheid maken, en die krachten werken overal naar haar eigen aard. Daarom gaat in de religie en theologie de strijd principiëel om den inhoud, dat is, om de realiteit der openbaring Gods. Bij elk dogma, van wereld en mensch, van Christus' persoon en werk, van zijne weldaden en genademiddelen is het der Christelijke religie en theologie steeds om God zelven te doen, om de gemeenschap met Hem, wien te kennen het eeuwige leven is ⁴⁸).

Wanneer ik van het punt, dat thans bereikt werd, op den afgelegden weg terugzie, komt het mij niet in strijd met het uitgangspunt voor. Dit zou wel zoo wezen, als het wereldbeeld, dat de nieuwere natuur- en geschiedwetenschap ons kennen doet, slechts monistisch te duiden ware. Maar het monisme wordt in zijne verschillende vormen door de bestaande ongelijkheid in de wereld zoo stellig weersproken en offert de verscheidenheden en tegenstellingen onder de schepselen zoo roekeloos aan eene abstracte en vage formule op, dat het uit reactie zelfs het pluralisme en het polytheïsme in het leven riep. Ofschoon het zich met schijn van recht op de eenheid en orde in de wereld, op de verwantschap en analogie van alle schepselen beroepen kan, dankt